Sandörsunds Glasbruk på Kilnäset

Initiativtagare och anläggare av Sandörsunds glasbruk var Diversehandlare och Brukspatron Anders Öström (från Stockholm, som var delägare i Björkfors finbladiga såg- och manufakturverk sedan 1798), och Pehr Åström från Korpikå, som likaså var delägare i sågverket.

Glasbruken blev den industri, som likt järnhanteringen krävde väldiga mängder skog för att drifta sina hyttor, med träkol. I södra Sverige innebar bristen på skog för detta ändamål stora problem. Därför vändes alla dessa bruk sina blickar mot Norr där skogarna tyckte oändliga. Ex. Skeppades malm från gruvor i Uppland norrut till bl.a Olofsfors bruk som hade betydande tillgångar på skog. I det sammanhanget förstår man att det var lockande att då bygga glasbruken i dessa områden norrut.
För just här, fanns dessutom ingen konkurrens av allvarligare betydelse, dessutom hade man ju som delägare i Björkfors sågverk betydande tillgång till spillvirke, lämpligt för en Glashytta som slukade träkol. Fastän denna möjlighet så skulle det snart visa sig att glasbruket skulle gå hårt åt skogarna i området för att tillgodose brukets behov av träkol, vilket var precis vad som andra bruk brottades med.

Anställda vid bruket i Sandörsund.

Inspektorer:

Anders Schedin f. 1757

Vid deras dotter Maria Chralottas dop den 31 November 1803 var vittnena:
Kapten N H Eneskjöld från Lantjärv, med hustrun mamsell S M Örnberg.
S M Omberg.
Jore Patron Ahström Grosshandlare
M C Barcander.

Han flyttade med sin hustru född Gropman till Bygdeå den 16/5 år 1806.

Johan Boussard (brorson till brukets ägare Anders Öström i Stockholm)

Han hade redan då varit skrivare vid bruket sedan 1804. Och fanns där även år 1818, fortfarande upptagen som Inspektor.

Han bodde kvar på Sandörsund till 1825, sedan försvinner han. Han hade då enligt egen utsago inte erhållit någon lön sedan åtminstone 1820.

Glasblåsare.

Adolf Bertling född 1781, verksam vid bruket 1801-1804.

Jonas Wüh Chreutzer f. 1759 verksam vid bruket 1807 men avlider redan år 1808.

*Hans hustru **Maria Magdalena** f. 1769 (noteras som Katolik.). Hon står i mantalslängden år1810 som ”allmosehjon”.*

Carl Gustaf Creutzer f. 1791 verksam vid bruket 1809-1813.

*Han rymde till **Nyby** glasbruk i Finland, men återkomer efter faderns död.*

Henric Math Greiner f. 1784. verksam 1801-1813
*Arbetade som **Grönglasblåsare** efter flera års lärlingstjänst.*
Flyttade den 7/7 år 1813 till Nybyns glasbruk i Finland.

Johan Georg Greiner f. 1759 verksam 1804-1813.
Han var Hyttmästare, född på Sandö glasbruk och son till glasblåsare Baltazar Greiner och hans hustru Margareta Cederlöf f.175
*Efter 1813 flyttar han till **Skönviks** glasbruk, där han uppehöll tjänst som hyttmästare fram till sin död 1829.*
Barn: *Cajsa Margareta f. 1784*
Henric Mattias f.1785
Josepha f. 17

Henric **Baltazar Greiner** f. 1780 verksam 1803-1813. Kommit till Strömsund år 1803
*Gick i lära på **Sandö** glasbruk redan 1792.*
*Flyttade 23/7 1813 till **Nyby** glasbruk i Finland. Han återfinns redan 1814 på **Skönviks** glasbruk. Han gifter sig år 1804 med **Maria Norbark f**. 1782.Kom till Strömsund år 1804.*

Georg Wilheim Henzén f. 1778. Verksam år 1803.
År 1815 återfinns han på Skönviks glasbur utanför Sundsvall.

Johan Henric Pahlberg f. 1777. Verksam 1807-1813.
Han antecknas som en av dom först glasblåsarna till Skönvik 1813. Hans hustru född Greiner, fick med sina barnflyttningsbetyf till Sunsvall den 27/5 1814.
Johan Pahlberg f. 1754 verksam 1803.
Betecknades ännu i 1818 års mantalslängd som glasblåsare. Hans hustru Anna född Waltzer var död sedan 1808. Han är den sista glasblåsaren vid Sandörsund. Han avlider år 1834. Han är far till ovan nämnda J H Pahlberg.

Övrigt

Anders Söderberg f.1766 verksam 1802-1812
Flyttar till Nyby glasbruk i Finland med familj, Hustrun Anna Maria Barkman f. 1770.

Johan Erik Söderbom f.1775 i Åbo, verksam som glasblåsare år 1804.

Petter Sparlund f.1773 omnämns 1803

Sven Nestling f.1757 Brukssmed.

Sven Nesling f. 1720 kom från Nyby glasbruk i Finland. Versam som Brukssmed.
År 1812 flyttar han till Torneå.

Pehr Österberg tar över som ny brukssmed.

Smältare

Nils Boström f. 1773.
Hustrun Carina Jacobsdotter f. 1776 från Björkfors

Skrivare

Johan Fredriksson
C.F. Rutberg

J.F. Svanljung
C.J. Tornberg

Dagkarlar

Adam Adamsson	Lars Engström
Anders Andersson	Edm. Eriksson
U Bergström	Anders Larsson Gren
Henric Bergström	Nils Håkansson
Henric Blombäck	Anders Johansson
Johan Bäckman	Nils Johansson
Carl Jacobsson	Jonas Johansson
Sven Larsson	Nils Larsson
Isac Mikaelsson	Olof Nilsson
Lars Moren (matros)	H L Moren
Sven Svensson Nuling	H Rönnholm
Magnus Uhr	

Bruksskeppare
Jöns Sandlund

Erfarenhet och kunskap om Glasbruk / Glasblåsning kom till Sandörsund genom de erfarna Tyskar vi ser förekommer med namnet **Greiner**. Detta namn påträffar man vid dom flesta glasbruken under 1700- och 1800-talen. Namnet Greiner härstammar från **Tyskland**.

Från en hytta i **Weinsberg i Württemberg** (kallad Fürstenhütte) kom i mitten av 1700-talet **Baltazar Greiner** till **Sandö** glasbruk i **Ångermanland**.
Sönern till honom; **Henric Mattias**, **Johan Georg** och **H Baltazar** återfinner vi som de först anlända glasblåsarna till Sandörsund.

Husbehovsbränning
Anmälan till mantalsskrivningen i Nederkalix för Sandörsunds glasbruk år 1813, upprättad av inspektorn själv Johan Boussard den 5 december år 1812.

Antecknat i protokollet:

> *Själv 33 år, drängen Lars 19 och Johan 16, Pigan Ullrica 33 och Eva 31 år. Minderåriga flickan Anna 11 år.*
> *...har en 30 kanners gryta som begagnas till Brännvins Bränning, varför en liten husbehovsbränning – angivits.*

Husbehovsbränning hade vid den här tiden tagit en väldig fart efter frigivningen 1788 och efter olika kunggörelserna i juni 1800, som dessutom utökades år 1809. Det innebar attdet blev fritt att bränna sitt eget brännvin, inte bara jordägarna utan var och en, bosatt på landet fick samma tillstånd, sedan jordägarens tillstånd lämnats.
Det blev svenska folket privata angelägenhet, närmast jämnställt med vanligt hushållsarbete för livets nödtorft. Varje enskild brännvinstillverkare fick rätt att sälja sin vara varvid föreskrevs att minsta kvantitet därvid skulle vara ett halvstop (0,65 liter)

Glasblåsarsläkten Creutzer

Med rötter i området Much, Reinland, Preussen

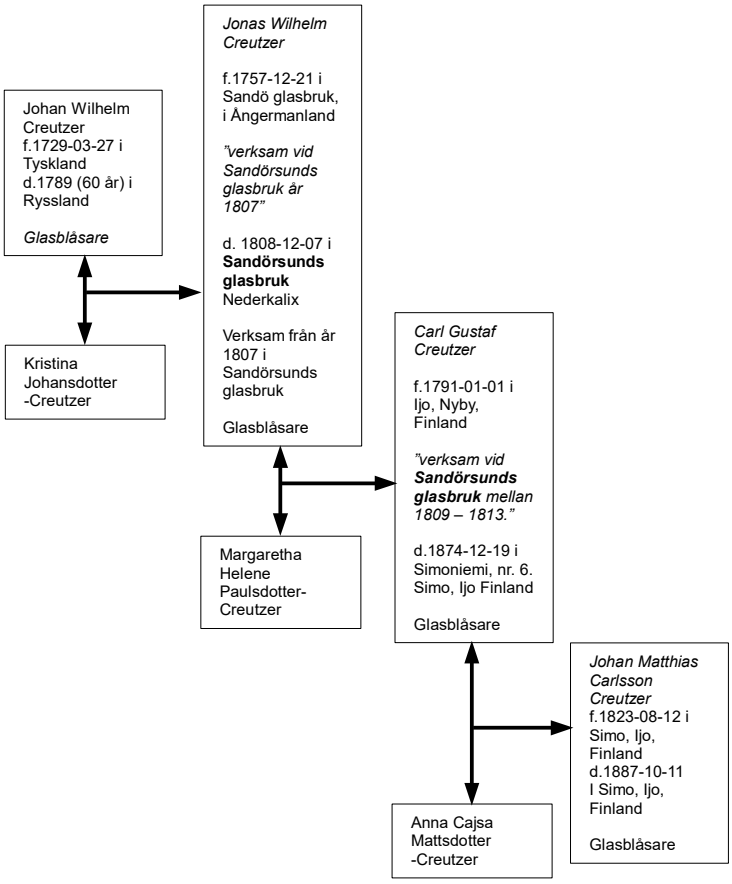

Det omnämns att Carl Gustaf Creutzer "rymmer" till Finland en tid. Men som återvänder efter faderns död.
...man undrar naturligtvis hur stämningen mellan far och son var.

Efter nedläggningen av Sandörsunds glasbruk år 1813 flyttar familjen Creutzer till glasbruket "Nyby" i Ijo – Finland.

Glasblåsarsläkten Creutzer

Med rötter i området Much, Reinland, Preussen

Det omnämns att Carl Gustaf Creutzer "rymmer" till Finland en tid. Men som återvänder efter faderns död.
...man undrar naturligtvis hur stämningen mellan far och son var.

Efter nedläggningen av Sandörsunds glasbruk år 1813 flyttar familjen Creutzer till glasbruket "Nyby" i Ijo – Finland.

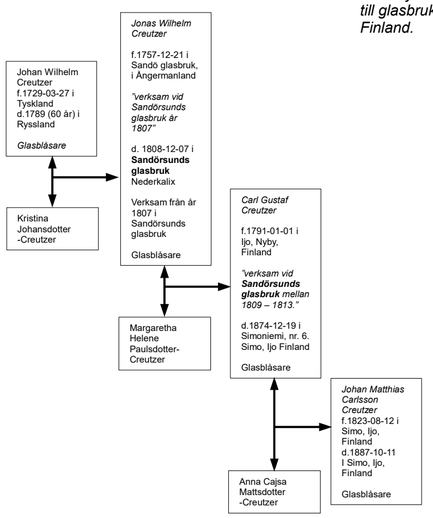

Glasblåsarsläkten Greiner

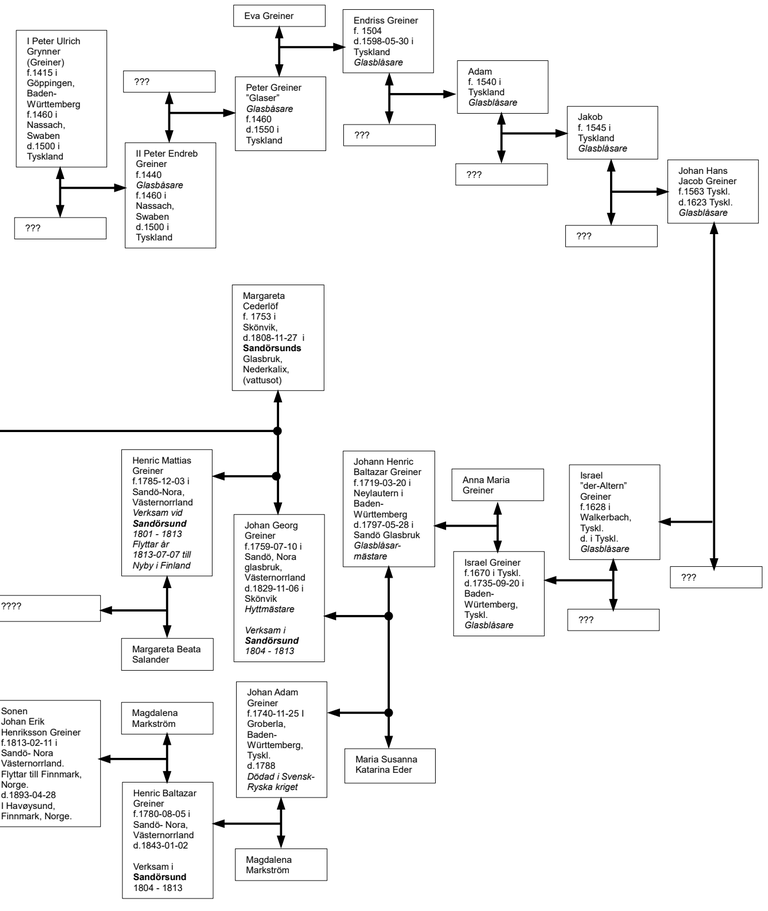

Greiner är namnet på en vidsträckt förgrenad familj av glasblåsare i Tyskland, med sitt ursprung i **Schwaben** och framför allt vid etableringen av glasbruket i **Thüringen**.

Den första märkbara familjemedlemmen, som ursprungligen var klosterhantverkare, heter Peter Greiner, född ca 1415, står som glasmakarmästare i **Nassach**, nordväst om Göppingen och vara född ca 1440. Hans son, Hans Greiner (1465-1532) som flyttar till Thüringen år 1525, där glasbruket Langenbach grundades och därmed blev han stamfader till den stora släkten Greiner.

Bland de mest kända företrädarna tillhörde Hans Greiner (1550-1609), vars barnbarnsbarn år 1579, är med och bygger upp glasbruket **Lauscha.**

När Glasmakaryrket under 1700-talet kom till Sverige och Norge, fick familjen Greiners kunnande, stor betydelse för dom nya bruken.

På den här tiden var kunskapen om glastillverkning en hemlighet som traditionellt överfördes från far till son, därmed blev namnet Greiner i århundraden förknippad med yrket.

Glasblåsarsläkten Pahlberg

Glasblåsaryrket fortsätter långt in i 1800-talet, där många ättlingar till Greiner och Pahlberg kommer föra kunskapen vidare.
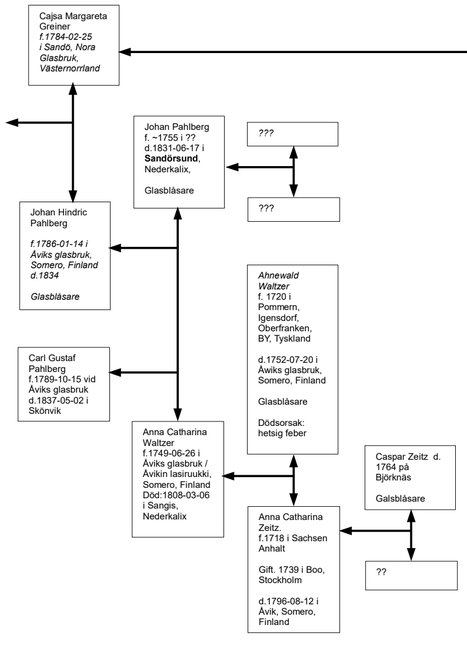
Efter år 1813 , när bruket lades ned, lämnade samtliga Glasblåsare Sandörsund